

Προσεγγίσεις της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω της αριστοτελικής φιλοσοφίας

Κ. Τσίπρας, Πολιτικός Μηχανικός- Δρ. Χωροταξίας
Ιδρυτής του Σ.ΟΛ.ΑΡ.- ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
Μέλος του Δ.Σ. του Αριστοτελικού Ομίλου Αθηνών
Διευθυντής Σύνταξης του περιοδικού ΟΙΚΟΔΟΜΕΙΝ

Περίληψη

Η ιδέα της ανάπτυξης παράγεται μέσα από την απόκτηση της γνώσης, και την τέχνηση του ενεργητικού νου του μηχανικού, ή, οιοδήποτε άλλου, όπως ισχυρίζεται ο Αριστοτέλης, ή, βρίσκεται σε κάποιον υπερουράνιο χώρο, σαν αυτό-ιδέα, και μετασηματίζεται σε αναπτυξιακό σχέδιο, όπως πιστεύει ο Πλάτωνας και οι συν αυτό;!

Το ελληνικό πνεύμα χαρακτηρίζεται, επίσης, από λογική σκέψη, με συλλογιστικά σχήματα που οδηγούν στην απόδειξη δια της γνώσεως και όχι της διαίσθησης!, και φώς, προσιτό σε όλους τους πολύπαθους ανθρώπους, κατά το <<πάντες άνθρωποι του ειδέναι ορέγονται φύσει>>, ή, από το σκοτάδι του μυστικισμού, και αλληγορίες σαν εκείνη του σπηλαίου, στον Πλάτωνα;

Και τελικά τι σχέση μπορεί να έχει η οποιαδήποτε αναπτυξιακή ιδέα, αλλά και η ίδια αρχιτεκτονική, αλλά και η δόμηση, με την άμεση δημοκρατία – αθηναίων πολιτεία που πρεσβεύει ο Αριστοτέλης, και την ολιγαρχία και τον αυταρχισμό της πλατωνικής πολιτικής σκέψης;

Βιώσιμη ανάπτυξη και αριστοτελική φιλοσοφία

Πρώτος ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά του έδωσε το στίγμα της Βιωσιμότητας, περιγράφοντας την Τοπική Ενδογενή Ανάπτυξη ή Αυτόνομη-Αυτοδύναμη κατ' άλλους (John Friedman, 1979), χωρίς βέβαια να χρησιμοποιεί τη σημερινή ορολογία. Έτσι κατά τον Αριστοτέλη η πόλη αποτελεί την ανώτερη μορφή κοινωνικής οργάνωσης και έχει νόημα ύπαρξης, εφόσον είναι σε θέση να προσφέρει στους πολίτες το «ευ ζην». Το ευ ζην επιτυγχάνεται μέσα από την ολοκληρωμένη ζωή και αυτάρκεια. Με καθυστέρηση εικοσιτέσσερις αιώνες. Οι σύγχρονες κοινωνίες προσπαθούν απεγνωσμένα να δώσουν ένα κοινά αποδεκτό ορισμό για την Βιώσιμη Ανάπτυξη και πειραματίζονται για «ρεαλιστικές» αναπτυξιακές προσεγγίσεις, εντός των θεσμικών πλαισίων της οικονομίας της αγοράς. Έτσι, έχουμε παγκόσμια συνέδρια και συνδιασκέψεις, ευχολόγια και νομοθετήματα, εμπόριο και χρηματιστήριο ρύπων, ανάδειξη πυλώνων Βιωσιμότητας και πολυσέλιδα κείμενα, με συνακόλουθες θριαμβολογίες ή ρήτρες.

Παρά το περιβαλλοντικό «Γερμανικό θαύμα», όμως, το περιβαλλοντικό πρόβλημα εντείνεται. Παρά τις συνδιασκέψεις και τις απόπειρες σύγκλισης, τα 2/3 του πληθυσμού του πλανήτη λιμοκτονούν και στο 1/3 οι οικονομικές ανισότητες προσλαμβάνουν εκρηκτικές διαστάσεις. Τα Δεκεμβριανά στην Αθήνα και στην περιφέρεια, πριν από μερικά χρόνια, αλλά και τα γεγονότα που είχαν προηγηθεί στην Γαλλία των εξαθλιωμένων οικονομικών μεταναστών, αλλά και όλα αυτά που βιώνει ο ευρωπαϊκός νότος, από την γερμανο-κατευθυνόμενη οικονομική κρίση, καθιστούν επίκαιρους τους «Μοιραίους» και τον «Οδηγητή» του Κώστα Βάρναλη, εφόσον σύμφωνα με έγκυρους αναλυτές, τεκμηριώνουν την αποτυχία των όποιων προσπαθειών για άμβλυνση των οικονομικών ανισοτήτων, πολιτική σύγκλιση και κοινωνική συνοχή. Όμως, θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι αυτή η αναμενόμενη αποτυχία δεν αποτελεί έκπληξη ή υποχρεωτικά, μόνο, προϊόν της δεδομένης πολιτικής ανικανότητας. Θεωρούμε ότι η αποτυχία ουσιαστικής και όχι κατ' επίφαση σύγκλισης είναι προεξοφλημένη νομοτελειακά. Κατά τον Αριστοτέλη το σημερινό θεσμικό πλαίσιο της

οικονομίας της αγοράς και συνακόλουθα της οικονομίας της ανάπτυξης καθίσταται απαγορευτικό για την δική του πολιτεία, δηλαδή για τη Βιωσιμότητα.

Μας διδάσκει απλά: «για να συσταθεί μια πόλη δεν φτάνει ούτε να βρίσκονται σε αυτήν σπίτια, ούτε το να μην αδικούνται οι κάτοικοι μεταξύ τους, ούτε να υπάρχουν εμπορικές σχέσεις. Όλα τούτα είναι απαραίτητα για να υπάρξει μια πόλη, κι αν όμως όλα τούτα υπάρχουν, πόλη δεν γίνεται αν δεν υπάρχει συμμετοχή στο ευ ζην και στις οικογένειες και στα γένη κι αν δεν αποσκοπεί σε ολοκληρωμένη και αυτάρκη ζωή.....». Ας δούμε όμως, επίσης, ποια είναι η άποψη του Αριστοτέλη για την σημερινή κατάσταση στα χρηματοοικονομικά, πως βλέπει το τραπεζικό σύστημα και τις σημερινές πολιτικές, σε σχέση με την βιώσιμη πόλη του: «.....η ζωή είναι ενέργεια, όχι υλική δημιουργία. Άρα σκοπός της ζωής δεν είναι η κατασκευή, η παραγωγή αγαθών, αλλά η επιδίωξη της ηθικής, μέσω των υλικών αγαθών η τέχνη της συναλλαγής, δίκαια κατακρίνεται, αφού το κέρδος δεν είναι φυσικό, αλλά ο ένας κερδίζει από τον άλλο η τοκογλυφία είναι μισητή, επειδή το κέρδος προέρχεται από το ίδιο το νόμισμα και όχι από τη χρήση για την οποία προορίστηκε. Ενώ επινοήθηκε για χάρη της συναλλαγής, το νόμισμα πολλαπλασιάζεται από τον τόκο. Επομένως από όλους τους τρόπους απόκτησης πλούτου αυτός είναι ο πιο αφύσικος...» (Αριστοτέλης, Βιβλίο 1, σς 42, 81-89).

Για τον Αριστοτέλη, η γνώση πηγάζει από τις αισθήσεις. Τα αισθήματα προκαλούνται από την επίδραση του εξωτερικού κόσμου πάνω στα αισθητήρια όργανα. ΧΩΡΙΣ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΚΑΜΙΑ ΓΝΩΣΗ.

Η βάση της θεωρίας της γνώσης ξεκινάει, επίσης, και από την **ενότητα και σύγκρουση του μερικού με το καθολικό:**

«Οὐ γὰρ ἂν θείημεν εἶναί τινα οἰκίαν παρὰ τὰς τινὰς οἰκίας». Ο φιλόσοφος αρέσκειται, και αυτό είναι ορατό σε όλο το έργο του, να δίνει παραδείγματα από τον χώρο της δόμησης και της αρχιτεκτονικής! Συνεπώς τα αντίθετα (το ατομικό είναι το αντίθετο του καθολικού) είναι ταυτόσημα: το ατομικό υπάρχει μόνο στη σύνδεση που οδηγεί στο καθολικό. Το καθολικό υπάρχει μόνο μέσα στο ατομικό και διαμέσου του ατομικού. Κάθε ατομικό είναι (με τον ένα ή τον άλλο τρόπο) καθολικό. Κάθε καθολικό είναι (ένα τμήμα ή μια άποψη ή η ουσία από) ένα ατομικό. Κάθε καθολικό αγκαλιάζει μόνο κατά προσέγγιση όλα τα ατομικά αντικείμενα. Κάθε ατομικό μπαίνει ανολοκλήρωτα μέσα στο καθολικό, κλπ., κλπ. Κάθε ατομικό συνδέεται με χιλιάδες μεταβάσεις με άλλα είδη ατομικών, μία οικία με εκατομμύρια άλλες οικίες, ένα κιλό τσιμέντο με δισεκατομμύρια άλλα κιλά τσιμέντου, κλπ, κλπ, άπειρες δηλαδή μεταβάσεις, που από μόνες τους αποδεικνύουν, κατά τον Αριστοτέλη, το αδύνατο της πλατωνικής θεωρίας, του δήθεν κόσμου των ιδεών,...

Η ουσία αποτελεί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, το κύριο αντικείμενο της «πρώτης φιλοσοφίας» ή της μεταφυσικής, που έχει αποσπαστεί, καθαρά, από την πλατωνική θεωρία των ιδεών.

Η ίδια η θεωρία της εντελέχειας, μιας δύναμης άυλης, που προκαλεί αυτές τις μεταβάσεις από το δυνάμει στο ενεργεία, όπως φερ'επειν είναι, π.χ. μία αναπτυξιακή ιδέα, ένα χωροταξικό πρόγραμμα, ή, ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο, που από κτιριολογικό πρόγραμμα που μεταφέρει σε έναν μηχανικό, π.χ. ένας πολίτης, που θέλει να κτίσει ένα σπίτι, γίνεται προσχέδιο, μετά σχέδιο, μετά οικοδομική άδεια, και μετά οικοδόμημα, κλπ., από μια κατάσταση δηλαδή παθητική σε μια κατάσταση ενεργητική, όλα αυτά, ενέπνευσαν πάρα πολλές θεωρίες που χρησιμοποίησαν στην θέση της εντελέχειας, την έννοια του θεού.

Εφόσον η εντελέχεια, σαν μια εξωτερική δύναμη, προκαλεί τις μεταβολές στην ύλη και στις μορφές της, απ' αυτή την άποψη, η κίνηση έρχεται απέξω στα υλικά πράγματα. Αν και η κίνηση είναι αιώνια, δεν είναι, εν τούτοις, μια αυτοδύναμη κίνηση, αλλά μια επενέργεια που εμπεριέχει σκοπιμότητα, υπάρχει ένας σκοπός μέσα σ' αυτή την κίνηση. Και βέβαια, αυτός ο σκοπός δινόταν, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, από μια **πρωταρχική ύλη**, όπως δίδασκε .

Η πρωταρχική ύλη, που ήταν αιώνια και αγέννητη, ήταν η ψυχή του ίδιου του Είναι. Το Είναι, δηλαδή, ήταν η ενεργητική μορφή μιας παθητικής κατάστασης, που ονόμαζε πρωταρχική ύλη. Θεωρούσε την ποιότητά της στη φύση σταθερή και, εφόσον ήταν ολοκληρωτικά παθητική, δεν μπορούσε να μορφοποιήσει κανένα σώμα από μόνη της. Επομένως, η μορφή ήταν ανεξάρτητη απ' αυτήν.

Η φρόνηση θα σημειώσει ο Αριστοτέλης είναι δύναμη "αρχιτεκτονική". Ο πρακτικός νους, με τη φρόνηση, συλλαμβάνει την νοητή εικόνα, που περιλαμβάνει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων του κοινωνικού οικοδομήματος, όπως ο αρχιτέκτων σχηματίζει με την διάνοιά του, τούτο σχέδιο της υπό κατασκευήν οικοδομής. Γι' αυτό το λόγο η φρόνηση θα ταυτιστεί με την πολιτική επιστήμη και την πολιτική πρακτική, δεδομένου ότι αντικείμενο της πολιτικής είναι η πολιτική κοινωνία ή πολιτεία.

«Αναμφισβήτητα, καθήκον του νομοθέτη είναι να ασχοληθεί σχολαστικά με την παιδεία των νέων. Γιατί αυτό, αν δεν γίνεται στις πόλεις, φθείρει τα πολιτεύματα. Πράγματι, επιβάλλεται οι νέοι να εκπαιδεύονται σύμφωνα με το πολίτευμα, διότι η νοοτροπία που καλλιεργεί κάθε πολίτευμα, αποτελεί συνήθως παράγοντα και διατήρησης του, αλλά και αρχικής εγκαθίδρυσης του, όπως για παράδειγμα η δημοκρατική νοοτροπία εγκαθιστά το δημοκρατικό πολίτευμα και η ολιγαρχική την ολιγαρχία. Πάντοτε δε, η ποιοτικά ανώτερη νοοτροπία είναι αίτιο ανώτερου πολιτεύματος...Επιπλέον, όπως σε όλες τις ικανότητες και τις δεξιότητες υπάρχουν τρόποι να προπαιδεύεται και να εξασκείται κανείς εκ των προτέρων στις αντίστοιχες εργασίες, γίνεται φανερό συνεπώς ότι ανάλογα πρέπει να ισχύουν και για τις πράξεις τις αρετής. Επειδή όμως ένας είναι ο σκοπός όλης της πόλης, ολοφάνερο ότι και η παιδεία επιβάλλεται να είναι μία, και η ίδια για όλους και να φροντίζει για αυτήν το δημόσιο, και όχι οι ιδιώτες όπως συμβαίνει σήμερα να φροντίζει τη μόρφωση των παιδιών του ο καθένας ιδιωτικά, διδάσκοντας μαθήματα της δικής του προτίμησης. Ωστόσο, για θέματα κοινού ενδιαφέροντος πρέπει και από κοινού να αναλαμβάνεται η πραγμάτωσή τους. Συγχρόνως όμως είναι λάθος κάποιος πολίτης να νομίζει ότι του ανήκει η παιδεία. αντίθετα, όλοι ανήκουν στην πόλη, γιατί ο καθένας τους είναι μέρος της πόλης και η φροντίδα που από τη φύση δείχνει κάθε μέρος αποβλέπει στην φροντίδα του συνόλου. Σε αυτό συγκεκριμένα, θα άξιζε έπαινος στους Λακεδαιμόνιους, γιατί και ενδιαφέρονται πάρα πολύ για την αγωγή των παιδιών τους και την έχουν θεσπίσει να είναι δημόσια.»

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑ, ΒΙΒΛΙΟ VIII, 1337a 0~30

«Τίποτε δεν γίνεται από το τίποτε».

Η ρήση αυτή, που ισχύει στη φυσική, στην αρχιτεκτονική, στην δόμηση, όσο και στη φιλοσοφία, πρυτανεύει στο πνεύμα του Αριστοτέλη, και της αριστοτελικής λογικής, που βρίσκεται σε απόλυτη συνάφεια με τη σύγχρονη επιστημονική σκέψη.

Ο Αριστοτέλης, ο οποίος συνέλαβε τη φιλοσοφία ως υπεράσπιση του συγκεκριμένου : <<τίποτα δεν γίνεται από το τίποτα>>, και εμπνεόμενη από την πράξη και σαν πηγή του πράττειν, που διετύπωσε το αίτημα της σύζευξης ηθικής και πολιτικής- «αρχιτεκτονικής τέχνης», έτσι την αποκαλεί !, και «επιστήμης»- αναζήτησε ιδανικά στοιχεία μέσα στην ίδια την ιστορική πραγματικότητα («στο φανερόν ...εκ του συμβαινόντος»), και αποτελεί τον δάσκαλο, κατά τον Dante, αυτών που γνωρίζουν (σε αντιδιαστολή, κατά τον ίδιο πάντα σοφό ποιητή, προς τον Πλάτωνα, τον δάσκαλο αυτών που ερευνούν), ο Αριστοτέλης, λοιπόν, συνέλαβε, μία φιλοσοφία, η οποία και είναι εμπνευστική και συγγενική πηγή, και στη σύγχρονη επιστήμη.

Ορισμένες βασικές συλλήψεις του, οδηγούν στην επιβεβαίωση των παραπάνω, όπως είναι: η ιεραρχική και τελολογική αντίληψη των πραγμάτων, η σύλληψη του πολύτιμου της ενέργειας («τιμιώτερον το ποιούν του πάσχοντος»), που διέπει και την αριστοτελική έννοια της

εντελέχειας ως δρώσας και αποτελεσματικής ενέργειας σε αντιδιαστολή με τη δύναμη, η οποία μπορεί να μη γίνει ποτέ ενεργός, και την ενέργεια που μπορεί να μην καταλήξει ποτέ (το ον που φτάνει στο τελικό του αίτιο είναι εντελεχεία ον).

Ο Αριστοτέλης πίστευε πως η πραγματικότητα, είναι αδύνατον να υπάρχει χωρίς την ύπαρξη των αισθητών πραγμάτων, είναι ενσωματωμένη σε κάθε φυσικό πράγμα που παρατηρούμε γύρω μας ,(μορφή, νοητή ουσία) .

Δηλαδή μόνον, όταν πραγματοποιείται μέσα από φαινόμενα, αντικείμενα και εκεί προσλαμβάνει κάποια μορφή αντιληπτή από την αισθητηριακή εμπειρία, όπως π.χ. το σχέδιο ενός αρχιτέκτονα, μία αναπτυξιακή πρόταση, ή ο πίνακας ενός ζωγράφου!

Κατά τον Αριστοτέλη κάθε νοητή ουσία καθορίζεται μέσα από 4 αιτίες, την ύλη, τη μορφή, την ενέργεια και το σκοπό .

Η ύλη και η μορφή ως συστατικά στοιχεία των όντων δεν υπάρχουν ποτέ χωρισμένα στην πραγματικότητα, όπως δεν υπάρχει ποτέ σώμα χωρίς ψυχή ή ψυχή χωρίς σώμα, και η ύλη είναι παθητική, είναι η δυνατότητα του πράγματος, ενώ το πνεύμα είναι ενεργητικό, δηλαδή η δύναμη που μεταβάλλει τη δυνατότητα σε πραγματικότητα...

Από την άλλη ο Πλάτωνας πίστευε πως τα αισθητά πράγματα είναι μια ψευδαίσθηση, σκιές και είδωλα των ιδεών .

Ο Πλάτων μίλησε για δυο κόσμους, δυο επίπεδα, τον αισθητό κόσμο, ο οποίος συνεχώς μεταβάλλεται και το νοητό, τον αναλλοίωτο, δηλαδή τις ιδέες οι οποίες υπάρχουν σε τόπο επουράνιο, ή υπερουράνιο, αλλά που υπάρχει μεταξύ τους μια αναγκαία σχέση αντιστοιχίας.

Για κάθε τι αισθητό υπάρχει μια ιδέα, έτσι ισχυρίζεται ο θείος- Πλάτων, ενώ τα αισθητά πράγματα δεν είναι τίποτα άλλο παρά είδωλα των αισθήσεων μας, και οι ιδέες συνιστούν την αληθινή πραγματικότητα, είναι τα όντως όντα .

Το επίπεδο όμως της ουσιαστικής σύγκρουσης αυτών των 2 και διαφορετικών απόψεων, φαίνεται και στην συμπεριφορά της ευρωπαϊκής αστικής τάξης στην άνοδο της, που με το στόμα του Λούθηρου, αποκήρυξε τον Αριστοτέλη ονομάζοντάς τον «καταραμένο, υπερόπτη, κακόπιστο, που με τα σφαλερά και ψεύτικα λόγια του παρασύρει τους καλύτερους χριστιανούς μέχρι σημείου παραφροσύνης. Ο Θεός, για τις αμαρτίες μας, μας τιμώρησε μ' αυτόν!». Ακόμη και ο Καρτέσιος, δήθεν!, καταπολεμά τον σχολαστικό αριστοτελισμό με τον «Λόγο περί Μεθόδου» και «κατατροπώνει οριστικά το φάντασμα του Αριστοτέλη», (τρομάρα του !), ενώ λίγα χρόνια πριν, το 1619, καίγεται στην πυρά της Ιερής Εξέτασης ο αριστοτελικός Καίσαρ Βανίνι, και πλειάδα άλλων αριστοτελιστών!, με την κατηγορία του «αιρετικού».

Ευτυχώς για την Ευρώπη και για εμάς τους ίδιους, που υπήρξαν διανοητές όπως ο φιλέλληνας Γκαίτε, που παρομοίασε το έργο του Αριστοτέλη με μια πυραμίδα και τον ίδιο με έναν αρχιτέκτονα, που «διαγράφει ένα τεράστιο βασικό κύκλο για το κτίσμα του, πλάθει υλικά από όλες τις πλευρές, τα ταξινομεί, τα εκθέτει και ανεβαίνει έτσι στο ύψος με μορφή κανονικής πυραμίδας, όταν ο Πλάτων μ' έναν οβελίσκο, που μοιάζει με ακιδωτή φλόγα, ζητάει τον ουρανό».

Το πώς αυτές οι δύο, διαμετρικά αντίθετες ιδέες , επηρέασαν την ανθρώπινη σκέψη, αλλά και την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής, της δόμησης, και της πολεοδομίας-χωροταξίας, φαίνονται , τόσο από το έργο των μεγάλων αρχιτεκτόνων, κανένας εκ των οποίων δεν πίστευε στην ύπαρξη των σχεδίων που επινόησε η ιδιοφυία τους, σε κάποιον δήθεν υπερουράνιο χώρο, όσο και από τα μυστικιστικά κινήματα, όπως ο τεκτονισμός, που γρήγορα υιοθέτησε τις πλατωνικές απόψεις, και τις ανήγαγε σε βάση της φιλοσοφίας του.

Σε διδασκαλία της ροδοσταυρικής αδελφότητας, για παράδειγμα, αναφέρεται ρητά, ότι :

<< ένα σπίτι που είναι αόρατο για τους άλλους, αποτελεί, εκ των προτέρων μία σκεπτομορφή, πριν να μετασηματιστεί σε υλική πραγματικότητα. Ένα σπίτι δεν θα κτιζόταν ποτέ χωρίς την σκεπτομορφή του, η οποία θα υπάρχει ακόμη και αν ο αρχιτέκτονας θελήσει να την καταστρέψει, θα υπάρχει ακόμη και μετά τον θάνατο του, και θα μπορέσει να ανακαλυφθεί

από τους ειδικούς στην ανάγνωση της μνήμης της φύσης!, και του σύμπαντος, που διαιρείται σε 7 διαφορετικούς κόσμους ή καταστάσεις ύλης >>.

Μας διδάσκει ο μεγάλος αμερικανός αρχιτέκτονας Ρ.Κόρνμπλιτ, σε συνέντευξη που μου έδωσε και η οποία δημοσιεύθηκε στο 6^ο τεύχος του περιοδικού ΟΙΚΟΔΟΜΕΙΝ, στο οποίο και είμαι διευθυντής σύνταξης :

<< In architecture, on the idea of constructing a building it is Aristotelian rather than platonic it is because when building a structure, architects must review, analyze, and plan the construction process really well. All should be put in order. The building should protrude vigorously, remain in good condition and must be well functioned and useful for the people who will use it. These requirements are attained if the architect is well educated and trained. All that has been studied in architecture has provided with evidence and accuracy whereas according to the great philosopher Aristotle, facts must have provable evidence. Moreover, I can say that architects are more on the Aristotelian theory for the reason that on the essence of constructing a building, materials and process engaged accuracy and at the same time in designing and conceptualizing their work, architects are always open to new ideas to improve their abilities and work >> .

Η διδασκαλία του Πλάτωνα δεν μπορεί να εξηγήσει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις ιδέες και τα πράγματα και για έναν πρόσθετο λόγο: ο Πλάτων αρνείται πως οι ιδέες έχουν την ικανότητα να γίνουν οι άμεσες αιτίες για να υπάρχουν τα πράγματα. Επομένως, όταν ισχυρίζεται πως η σχέση της ιδέας προς τις άλλες ιδέες είναι όμοια με τη σχέση του γενικού προς το μερικό και όταν πιστεύει πως η ιδέα είναι το ουσιαστικό «Είναι» των αισθητών πραγμάτων, οδηγείται σε μια φοβερή αντίφαση. Με το νόημα αυτό, η κάθε ιδέα είναι ταυτόχρονα και η ουσία –το ουσιαστικό «Είναι»– αφού με το να αποτελεί ταυτόχρονα το γενικό βρίσκεται και στο λιγότερο γενικό, και δεν είναι ουσία, δεν είναι ουσιαστικό «Είναι».

Η πλατωνική διδασκαλία, ότι οι ιδέες είναι ανεξάρτητες και δεν έχουν σχέση με τα αισθητά πράγματα, οδηγούσε βέβαια στο παράλογο συμπέρασμα ότι, αφού ανάμεσα στις ιδέες και τα αισθητά πράγματα υπάρχει ομοιότητα και αφού βέβαια για το κάθε τι όμοιο, πρέπει να υπάρχει και η ιδέα του, τότε, εκτός από την «ιδέα» του ανθρώπου και εκτός από τα πράγματα που ανταποκρίνονται σ' αυτήν την ιδέα, πρέπει να υπάρχει ακόμα κι η ιδέα αυτού του όμοιου που βρίσκεται ανάμεσα τους, που με τη σειρά του οδηγεί σε μια άλλη όμοια ιδέα, ένα αντίτυπο αυτής της ιδέας. Το ίδιο συμβαίνει και με την έννοια της ανάπτυξης, που θα έπρεπε, να προϋποθέτει την έννοια της αυτό-ανάπτυξης, με την βιώσιμη ανάπτυξη, και την << αυτό-βιώσιμη ανάπτυξη>>, κ.ο.κ. Και τελικά φτάνουμε σε μια άπειρη κατάσταση όμοιων ιδεών του ενός πράγματος με το άλλο, πράγμα που αποτελούσε για τον Αριστοτέλη παραλογισμό. Γιατί οδηγούσε σε μια απομόνωση του ίδιου του κόσμου των ιδεών από τον κόσμο των αισθητών, των πραγμάτων , δηλαδή! , μέσω ενός τελείως ρευστού κόσμου !

Φανταστείτε έτσι για απλό παράδειγμα, την ιδέα σπίτι, την ιδέα σπίτι σου, την ιδέα σπίτι του, κ.ο.κ., και τα όμοια τους!

Φανταστείτε την ιδέα τσιμέντο, τούβλο, κεραμίδι, και τις αντίστοιχες τσιμέντο μου, κεραμίδι σου, τούβλο του, κ.ο.κ., η οποία και κάθε μια ιδέα πρέπει να έχει το όμοιο της.

Φανταστείτε τώρα τους άπειρους συνδυασμούς αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή ενός σπιτιού, τα άπειρα και διαφορετικά κτιριολογικά προγράμματα, τους άπειρους συνδυασμούς ιδιοκτητών και μηχανικών και μαστόρων, με τις επίσης άπειρες προσωπικότητες και ιδιομορφίες του, αλλά και τα όμοια τους που πρέπει να υπάρχουν στον υποτιθέμενο υπερουράνιο χώρο, και θα καταλάβετε, το άτοπο της θεωρίας στον χώρο, τουλάχιστον , της οικοδομικής.

Η φρόνηση θα επαναλαμβάνει, πάντα, ο Αριστοτέλης είναι δύναμη "αρχιτεκτονική". Ο πρακτικός νους, με τη φρόνηση, συλλαμβάνει την νοητή εικόνα, που περιλαμβάνει το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων του κοινωνικού οικοδομήματος, όπως ο αρχιτέκτων σχηματίζει με την διάνοιά του, τούτο σχέδιο της υπό κατασκευήν οικοδομής. Γι' αυτό το λόγο η φρόνηση

θα ταυτιστεί με την πολιτική επιστήμη και την πολιτική πρακτική, δεδομένου ότι αντικείμενο της πολιτικής είναι η πολιτική κοινωνία ή πολιτεία.

Από τη συγκεκριμένη διάταξη των προσώπων και των πραγμάτων στο πλαίσιο της κοινωνικής μορφής θα προκύψει η κοινωνική τάξη, που είναι συνώνυμη της πολιτείας: "η δε πολιτεία των την πόλιν οικούντων εστί τάξις τις".

Ποιο είναι, όμως, το ιδανικό μέγεθος μιας πόλης; Ας το αναφέρουμε και αυτό σαν σε παρένθεση, αφού είμαι σίγουρος ότι ενδιαφέρει, τους περισσότερους από εσάς ! Ο Πλάτων αναφερόμενος στην "τελέα πόλι ή την υγιή τρυφώσα πόλι", θεωρεί ως άριστο μέγεθος για μια πόλη τους 5.040 κατοίκους! Οι υπολογισμοί του ακούγονται αυστηροί και γενικής ισχύος. Αντίθετα ο Ιππόδαμος, ο διάσημος Μιλήσιος Αρχιτέκτονας, που σχεδίασε την πόλη του Πειραιά, είχε επινοήσει ένα σύστημα ρυμοτομίας, την "Ιπποδάμειο νέμεσι", δείγμα της οποίας είναι η "Ιπποδάμειος αγορά" –ελάχιστη σχέση με την πλατεία Ιπποδαμείας που φιλοξενεί το γιουσουρούμ του σημερινού Πειραιά. Οι υπολογισμοί του Ιππόδαμου οδηγούσαν σε ένα βέλτιστο πληθυσμιακό μέγεθος μιας πόλης, στους 10.000 κατοίκους. Ο "μη ειδικός" Αριστοτέλης δεν πέφτει στην παγίδα των αριθμών και ορίζει ως μέτρο για το άριστο μέγεθος της πόλης, την αυτάρκειά της: "γιγνομένη μεν ουν του ζην ένεκεν, ούσα δε του εύ ζην". Καταλαβαίνετε το μέγεθος της σκέψης του φιλοσόφου, και γιατί και εγώ, σαν μηχανικός είμαι κοντά σε αυτήν ! Όχι νούμερα, και χιλιάδες πολιτών ! Αλλά εύ ζην και αυτάρκεια, βιώσιμη πόλη και βιώσιμη ανάπτυξη, που επηρεάζεται και προσδιορίζεται από πληθώρα παραγόντων και φυσικών δεδομένων της κάθε περιοχής και δεν είναι θέμα μόνο τεχνικού υπολογισμού και διακανονισμού.

Ο κατασκευαστής του «οίκου», ο αρχιτέκτονας ,είναι ταυτισμένος με την έννοια του «τεκταίνομαι», που θα πει «καταστρώνω ενδιαθέτως», δηλαδή κατά νουν, εν σκέψει ευρισκόμενος. Ναι η ελληνική γλώσσα, η σπουδαία αυτή γλώσσα, η γλώσσα μας που τόσο την βασανίζουμε, δεν επέλεξε για να περιγράψει κάποιον που σχεδιάζει μία οικία , λέξη που να περιγράφει την μεταφορά μιας ιδέας από τον υπερουράνιο, δήθεν, χώρο, σε ένα σχέδιο, έστω και δια της επιφοιτήσεως του αγίου πνεύματος!, αλλά μια λέξη που περιγράφει κάποιον, << κατά νούν !, εν σκέψει ευρισκόμενον !>>.Για φαντάσου!!!

Πόλη –πολίτες, δημοκρατία –απολυταρχισμός...

Τι να τα κάνουμε όμως τα ιδανικά βιοκλιματικά ολιστικά και οικολογικά σπίτια και κτίρια, χωρίς τις ιδανικές πόλεις, χωρίς την ιδανική και βιώσιμη και κατά Δ.Ρόκκο <<αξιοβίωτη ανάπτυξη>>, και κυρίως χωρίς το ιδανικό πολίτευμα:

Ο Πλάτων, ξεκινώντας από την ωραία μεταφορά των ματιών ενός αγάλματος, ορίζει τη μια όψη της δικαιοσύνης, της ιδανικής του πολιτείας:

<< ... ν' αφήνωμε σε κάθε μια τάξη ν' απολαβαίνη το μερτικό της ευδαιμονίας που της ανήκει από τη φύση του είδους της>>, αν είναι δυνατόν...

Ο Αριστοτέλης, αντίθετα, στο πρώτο βιβλίο των «Πολιτικών» ξεκινάει αμφισβητώντας την άποψη του Πλάτωνα ότι η διαφορά μεταξύ της εξουσίας του κυρίου, του οικογενειάρχη και του πολιτικού δεν βρίσκεται στο πλήθος των εξουσιαζόμενων, αλλά σε κάτι άλλο.

Χρησιμοποιεί τη μέθοδο της ανάλυσης του ζητήματος μέχρι τα αδιαίρετα μέρια του

Ο Αριστοτέλης, με κριτήριο την αρετή, τείνει στην εξουσία των πολλών, το πολίτευμα δηλαδή που ονομάζει πολιτεία. Το επιχείρημά του είναι ότι ακόμα και αν οι πολλοί ως άτομα δεν είναι καλύτεροι από τους λίγους, ως σύνολο το πιθανότερο είναι ότι θα είναι καλύτεροι!

Ο Αριστοτέλης, είχε ευθύς εξ αρχής, διαχωρίσει τα πολιτεύματα σε τρία βασικά είδη: Το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία ασκεί ένας, αυτό που κυβερνάνε λίγοι και αυτό που κυβερνάνε πολλοί. Τα κατέταξε επίσης σε ορθά και "παραβιάσεις" ανάλογα με το αν εξυπηρετούν τα συμφέροντα του συνόλου ή τα προσωπικά συμφέροντα μέρους της κοινωνίας.

Κατέταξε την τυραννία στις παραβιάσεις διότι εξυπηρετεί τα συμφέροντα ενός (του τύραννου), την ολιγαρχία γιατί εξυπηρετεί τα συμφέροντα των πλουσίων μόνο και τη

δημοκρατία γιατί εξυπηρετεί τα συμφέροντα των φτωχών μόνο, άρα κανένα από τα πολιτεύματα αυτά δεν εξυπηρετεί την κοινωνία σαν σύνολο. (Η πολιτεία, είναι μια δημοκρατία όπου όμως μόνο οι ενάρετοι συμμετέχουν στις αποφάσεις).

Το σημερινό. π.χ. πολίτευμα της Ελλάδος, παρά τον μανδύα της δημοκρατικότητας, είναι καθαρά ολιγαρχικό, αλλά και οικογενειοκρατικό. Και όπως προέβλεψε και ο Αριστοτέλης, ως τέτοιο, εξυπηρετεί τα συμφέροντα μόνο των πλουσίων.

Για να επαναφέρουμε λοιπόν την κοινωνία στο σωστό δρόμο, που θα μπορέσει να οδηγηθεί στην αξιο-βίωτη ανάπτυξη, άρα και στην ατομική ευδαιμονία των πολιτών της, στο ευ ζήν, θα πρέπει να αντικαταστήσουμε ένα πολίτευμα "παραβίαση" με ένα "ορθό" και είναι σημαντικό να βρούμε ποιο είναι το ορθό αυτό πολίτευμα που θα μας βγάλει από το πολιτικό, αλλά και αναπτυξιακό, αδιέξοδο στο οποίο βρισκόμαστε σήμερα.

Και ο μέγιστος των φιλοσόφων, έχει την απάντηση, που δεν είναι άλλη από την Πολιτεία, που λειτουργεί, με αρχές άμεσης δημοκρατίας,...

Ας ξεκαθαρίσουμε, δε, ότι όταν μιλάμε για δημοκρατία, αναφερόμαστε στην άμεση πραγματική δημοκρατία όπου ο λαός ο ίδιος ασκεί με κλήρωση νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική εξουσία, ακόμα και αν δε δεχθούμε την κατάταξη της από τον Αριστοτέλη στις "παραβιάσεις", δεν μπορούμε να μην παραδεχθούμε ότι σήμερα εμείς οι πολίτες δε διαθέτουμε το επίπεδο πολιτικής παιδείας που απαιτείται για την εφαρμογή ενός τέτοιου πολιτεύματος. Και δεν την διαθέτουμε, γιατί, δεν μας αφήνουν να την αποκτήσουμε, και σε αυτό συντελούν και η εσκεμμένα χαμηλού επιπέδου σχολική και πανεπιστημιακή παιδεία μας, και τα δήθεν, πνευματικά σκουπίδια με τα οποία μας ταΐζουν καθημερινά, και η εσκεμμένη επικράτηση της αναξιοκρατίας, που αποτρέπει τους πραγματικά άξιους να διοικήσουν, να διδάξουν, και να κατευθύνουν την τύχη αυτού του τόπου, αλλά και του ίδιου του πλανήτη μας., Οι φωνές στους δρόμους, που κατά καιρούς ζητούσαν "άμεση δημοκρατία" θα πρέπει να παραδεχθούν ότι δεν μπόρεσαν, ποτέ οι ίδιοι, να την εφαρμόσουν και όπου την εφάρμοσαν, κατανάλωσαν τεράστια ποσά ενέργειας και χρόνου για να πάρουν αποφάσεις αυτονόητες. (που όμως έπρεπε να συζητηθούν - γιατί στη δημοκρατία τίποτα δεν είναι αυτονόητο), και αυτό γιατί οι πολίτες δεν έχουν την κατάλληλη παιδεία.

Το άριστο και βέλτιστο για τους ανθρώπους πολίτευμα της πολιτείας, παρουσιάζει και ακόμη μία δυσκολία, για τους ίδιους λόγους και για έναν επιπλέον, ότι είναι αδύνατο να μετρήσουμε, προς το παρόν, την αρετή των πολιτών για να επιλέξουμε ποιοί θα συμμετέχουν στις αποφάσεις, την στιγμή που αδέκαστα, ανιδιοτελή, και έντιμα κέντρα αποφάσεων δεν υπάρχουν, αφού η κλεπτοκρατία, η οικογενειοκρατία, και το παρασιτικό και σιτιζόμενο από αυτές παρακράτος ελέγχει μέσω των μηχανισμών τους από την δήθεν Ακαδημία Αθηνών, μέχρι και τον τοπικό σύλλογο Άνω Μαγούλιανων,...

Συμπεράσματα !

Ο Κόλριτζ στον 19ο αιώνα έφτασε ως το σημείο να πει ότι κάθε άνθρωπος είναι είτε πλατωνικός είτε αριστοτελικός, σαν να επρόκειτο για δύο μεγάλους ανθρώπινους χαρακτήρες, ανεξάρτητους από ιστορικές και πολιτισμικές περιστάσεις.

Εμένα επιτρέψτε μου να είμαι αριστοτελικός στην σκέψη και στην ζωή μου, και εφ' όσον κάποιος δεν μου αποδείξει με λογικά επιχειρήματα το αντίθετο, να αρνούμαι την ύπαρξη σκεπτομορφών σπιτιών, ποντικιών, και ανθρώπων σε υπερουράνιους, ή, μη, χώρους.

Επιτρέψτε μου, επίσης, να αρνούμαι να ζήσω σε μια κοινωνία αυταρχικότητας, με <<νύχτωρ φύλακες>>, που θα αναλαμβάνουν να με, και να μας συνετίζουν, κλείνοντας μας σε στρατόπεδα αναμόρφωσης και συμμόρφωσης, αν αρνούμαστε να δεχτούμε αυτό, που υποτίθεται θα είναι για το καλό μας, και το οποίο θα λογοκρίνει και την τέχνη, και την αρχιτεκτονική έκφραση.

Επιτρέψτε μου τέλος, να πιστεύω, και να εξακολουθήσω να πιστεύω, στην δύναμη του ανθρώπινου πνεύματος, στην μια υπερτάτη αρχή των όντων, στην τέχνηση του ενεργητικού νού, στην αριστοτελική άμεση δημοκρατία, στην λογική και μόνο σε αυτά που αποδεικνύονται, στην κληροκρατία, στην ανακλητότητα και στην εναλλαγή στην εξουσία, αλλά και στο φώς του ήλιου, του μεγάλου και πανανθρώπινου ελληνικού πολιτισμού, που διαλύει και θα διαλύει πάντα τα σκοτάδια του οιοδήποτε μυστικισμού.

Μεγάλοι και οι 2 φιλόσοφοι, μικρός, πιθανά, και εγώ, για να τους κρίνω, όμως δεν μπορούμε να είμαστε και με τον ένα και με τον άλλο, παρά μόνο, δυστυχώς, είτε με τον ένα, είτε με τον άλλο, γιατί όπως μας δίδαξε και ο μεγάλος φιλόσοφος, <<όταν το α ανήκει στο β, και το β στο γ, το α ανήκει στο γ>>, και εσείς όπου α βάλτε την λογική, την βιώσιμη, ή αξιοβίωτη ανάπτυξη, τα ολιστικά κτίρια, ή ότι άλλο θελήσετε, και αν σας προκύψει κάτι άλλο πιστέψτε και στον Πλάτωνα !...

Αγαπητές φίλες και φίλοι, συνάδελφοι, τωρινοί και μελλοντικοί, και κάποιιοι και κάποιες, πιθανά και συν-αντιλήπτορες.

Η οικονομική κρίση που περνάμε είναι τρομακτική σαν κράτος, σαν πολίτες και σαν κοινωνία.

Πριν από λίγο καιρό, ευρισκόμουν με το αυτοκίνητο μου, μποτλιαρισμένος, στο φανάρι της ΧΑΝΘ, στην Θεσσαλονίκη, και ξαφνικά ήρθε δίπλα μου, ένα νεαρό παιδί, που μοίραζε διαφημιστικά φυλλάδια. Εικόνα συνηθισμένη στους ελληνικούς δρόμους. Άνοιξα το παράθυρο μου, πήρα ένα, έκλεισα το παράθυρο, και είδα ότι, το φυλλάδιο, αφορούσε ένα γραφείο νεαρού αρχιτέκτονα, που σε ένα απλό μονόφυλλο, παρέθετε εκδόσεις οικοδομικών αδειών, νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων, ενεργειακές μελέτες, κατασκευές, κλπ. Ξανα-άνοιξα βιαστικά το παράθυρο, και πέτυχα το παλληκάρι στο διπλανό αυτοκίνητο, να μοιράζει και εκεί τα φυλλάδια, που κρατούσε στα χέρια του.<<Συγνώμη, φίλε>>, του είπα. <<Σου τα έδωσε κάποια εταιρεία για να τα μοιράσεις;>>, τον ρώτησα. <<Όχι, κύριε>>, μου απάντησε ευγενικά. <<Είμαι ο ίδιος ο μηχανικός, και διαφημίζω την δουλειά μου. Είμαι 3 χρόνια άνεργος, και δεν θέλω να φιλήσω κατουρημένες ποδιές,...>>. Συγκλονίστηκα. Η δουλειά, η οιαδήποτε, δεν είναι, φυσικά, ντροπή, ούτε και η προβολή της. Όμως αυτή, η μη-συνηθισμένη εικόνα, του νεαρού συναδέλφου, στα φανάρια της ΧΑΝΘ, στην Θεσσαλονίκη, μου προξένησε πόνο στο στομάχι,...

Όχι ότι δεν φταίμε και εμείς, οι τουλάχιστον πολλοί από εμάς, για αυτό που συνέβη, και που συμβαίνει .

Ανεχθήκαμε την τεράστια γραφειοκρατία, χωρίς να επαναστατήσουμε, που μέσω της διάχυσης ευθυνών, τις χρονοβόρες διαδικασίες και τις περίπλοκες σχέσεις κράτους και πολίτη, εξέθρεψαν τις υπόγειες συναλλαγές, και την εκτεταμένη εσωτερική διαφθορά, για την οποία και θα έπρεπε να ντρεπόμαστε.

Ο Ρεζίς Ντεμπρέ, λέει, όμως, κάπου ,ότι πραγματικός δημοκράτης είναι αυτός που οδηγεί σε ένα έρημο δρόμο, στις 3 η ώρα το πρωί, και τον πιάνει κόκκινο και σταματάει !

Εγώ θα συμπλήρωνα, ότι , η πιο επαναστατική πράξη που μπορεί να κάνει σήμερα ένας νέος στην Ελλάδα, δεν θα ήταν να πυρπολεί , μόνο, τα αυτοκίνητα όσων δεν σταματούν στα φανάρια, ή να σπάζει τα μούτρα, μόνο, αυτών που καπνίζουν χωρίς να τον ρωτήσουν, φυσώντας τον καπνό μέσα στα μούτρα του, αλλά να καταγγείλει τους ίδιους τους γονείς του, που κτίζουν, (όχι τον ημι-υπαίθριο του σπιτιού τους, χαράς στο πταίσμα που το δαιμονοποιήσαμε), που κτίζουν αυθαίρετο μέσα σε καμένα δάση, καταπατούν τον αιγιαλό, και λαδώνουν τους εφοριακούς και τις πολεοδομίες,...

Μέσα, αγαπητές φίλες και φίλοι, και συναντιλήπτορες, στον γενικό χαμό, πρέπει όμως να προσπαθήσουμε και να δώσουμε ελπίδα και όραμα στους νέους μας ανθρώπους, στους νέους μηχανικούς, που ήδη βλέπουν την ξενιτειά, και πάλι, μετά από 50 χρόνια, σαν την μόνη διέξοδο.

Και να βοηθήσουμε να γεννηθεί και κάτι καινούργιο στην Ελλάδα.

Και να καλλιεργήσουμε, φυσικά, και το μεγαλύτερο κεφάλαιο που διαθέτουμε, σαν λαός. Την γνώση.

Αυτή θα μας σώσει και όταν οι άλλοι, θα κοιτάζουν να μας συμπεριφερθούν, σαν άτομα και σαν λαός, όπως ο Νέρωνας στους 2 έλληνες δούλους του, τον εύσωμο και ανδρώδη Πυθαγόρα, και τον λεπτόσωμο και γυναικώδη Σπόρο, τον οποίο μάλιστα κατέστησε και εκτομία, μετονομάζοντας τον ,σε Σαββίνα ..

Η ευφροσύνη δυστυχώς ,όμως, δεν αθροίζεται. Η ανθρώπινη βλακεία και η ανικανότητα, ναι.

<< Ραγιάδες έχεις μάνα Γή, σκυφτούς για το χαράτσι, κούφιοι κι οκνοί καταφρονάν τη θεία τραχειά σου γλώσσα, των ευρωπαϊών περίγελα, και των αρχαίων παλιάτσοι,...>>, έγραψε κάποτε ο μέγιστος Κωστής Παλαμάς, μισόν αιώνα πριν, αλλά δεν τον ακούσαμε, και δεν τον ακούμε, δυστυχώς, μέχρι σήμερα.

Εμείς, εσείς, οι άλλοι...

Δεν συμφωνείτε;...

Approaches of sustainable development through Aristotle philosophy

K. Tsipiras, Bioclimatic Architect, PhD in Geography

Abstract

The idea of development is produced when man improves his level of knowledge as Aristotle claims or when the idea of development existing in the “world of ideas” creates a plan of development, as Plato believes.

Greek spirit is also recognized by logical thinking. Knowledge comes from proved syllogistic forms and not through intuition.

And finally what is the correlation between development and architecture itself, construction and direct democracy – Athenian state which is represented by Aristotle and oligarchy - anarchy of Plato’s political thinking?

It was Aristotle in Politics who first referred to Sustainability describing a local endogenous growth, autonomous and self-reliant (John Friedman, 1979) – he did not use modern terms to describe it of course. In this way, according to Aristotle, city represents the highest form of social organization and has a meaning only when it is able to offer its citizens what is called “well-being”. Well-being is achieved when there is a complete and self-sufficient life. Modern societies are desperately trying to give a widely acceptable definition for Sustainable Growth and they experiment using “realistic” development approaches, depending on the institutional frames of economy of market. For this reason, world conferences are held, full of wishes and laws, trade and grant of pollutants, recognition of fundamental Sustainable solutions and pages of reports.

Apart from the environmental “German miracle”, the problem is growing. Despite conferences and attempts of convergence, 2/3 of world’s population is starving and 1/3 lives under conditions of extreme economic inequalities. Protests in Athens in December of 2008, similar protests in France coming from economical immigrants, but also the situation of southern Europe, which is provoked by a German well organized economical crisis, brings us to mind Kostas Barnali’s works («Μοιραίους», «Οδηγητή») - who agrees with validate analysts – that the attempts to decrease any kind of inequality today are condemn to fail. But this is due to political inadequacy. According to Aristotle today’s constitutional frame of economy of market and growth of economy is against his idea of “State”, which is actually sustainable.

He teaches us that “in order to have a city houses are not enough, nor justice between its citizens, nor trade relations. All these parameters are necessary, though there can be no city without real participation in well-being which aims for a complete and self-sufficient life....” But let’s see the opinion of Aristotle for current financial situation, how he sees banking system and today’s political situation in correlation with his sustainable city: “...life is energy, not materialized creation. Thus goal of life is not construction, production of goods, but the achievement of ethics. Profit is not natural result but comes from the money itself and not from the reason for which is used. Even though it came to help trade, money is multiplied by interest. Consequently considering all ways of acquisition of wealth this is the most unnatural one (Αριστοτέλης, Βιβλίο 1, σ. 42, 81-89).